

HIREK

Arcképek és arcképem

A képesség: embert tolmácsolni, akár a képzőművészet eszközeivel, akár irodalmilag, sokkalta ritkább, minisem gondolnók. Lefesteni, megmintázni, avagy leírni egy embert, ugy, hogy éljen, valami rejtelenes színtézisben összesűrítvén lényegét, az alkotásnak olyan feladata, amely a lélektanai elmerülés és művészi szuverénítás különleges finomságait tételezi fel.

Arcképről, portiréről van szó, vagyis: drámai feszültségek és epikai cselekmények segítségével nélkül kell megformálni nem egy embert, pusztán külső megjelenésével, de ugy, hogy jelleme és lelkivilága is nyilvánvaló legyen. A portré hivatott lángelméi még ennél is többet képesek adni műveikben: tudniillik, anélkül, hogy akarnák, öntudatlanul visszatükröztetik a kor szellemét is, amelyben alakjuk gyökeredzik. Századok levegője vibrál a modell körül.

Hiába állsz klasszikus portrék előtt muzeumokban, képtárakban, avagy gyűjtők termeiben, — a ritka művészetnek mélységeibe csak ugy tudsz beelátni, ha egyszer magad is ültél modellül igazi mesternek. Megadatott pedig nekem ez a kiváltságos öröm, amikor 1902-ben a *Párisból visszaérkező Rippl-Rónai* felületes megismerkedésünk első negyedórájában kijelentette, hogy le akar festeni, ugy, ahogyan vagyok. Nagy estélyen találkoztunk egy Andrássy-úti palotában és fiatal természetem jól festett a kitünően szabott frakk. Kitént, hogy mind a ketten egy házban lakunk, a munka órái tehát kényelmesen szabályozhatók. Azt is mondta a mester, hogy portrámét *Kontí József*ével együtt párhuzamosan akarja elkészíteni, meg is magyarázta, hogy miért? Az ellentét kedvéért. Jól esik neki: két ellenkező problémával viaskodni egyidejűleg. Az elmés zeneszerző tolmácsolását nyilván súlyos feladatnak tekintette: gúny, szellem, élvilág gyökereit ugrálták a fanni arc nyugtalan szeméből, bajusz és szakáll teljesen eltakarta a száját, de ugy, hogy az eltakart állak minden élményvilágára: mosoly, keserűség, harag, irónia kitént a szőrbozótból, meglevenitvén minden szálát szakállnak és bajusznak. Sima, ugynevezett csinos arcomon pedig meg akarta pihentetni esetjét a festő. Zsuralaknak nézett, akit a zsurlu egyenruhájában frakkosan kell tolmácsolni.

Együtt ebédeltünk, együtt vacsoráztunk a Royal-szállóban. Én a negyedik, ő az ötödik emeleten lakott. Rendkívüli megjelenése mindig és mindenütt nagy feltűnést keltett. Egyénileg öltözködött, de a párisi divat hangsúlyozásával. Rövid időn belül mindenki ismerte, noha jelentőségével csupán a beavatottak voltak tisztában. A oszcselék nevetett, a hozzáértés kényeskedése az a lasszó

báronygyalléros, csapottvállu kabátomba, nyakam körül elefántcsont tónusu sál, a külső kabát gomblyukában kis ibolya-eszokor...

És ekkor következett be a nagy meglepetés. *Kontí József* komplikált egyéniségével elkészült két ülés alatt a mester, — káprázatosan elmés munka, festménynek és portrénak egyaránt kitünő, nem is portré, hanem mélyreható életrajz! Sima arcommal azonban meggyült a baja.

Mélységes megdöbbenéssel néztem végig egy művészi küzdelmet. Nem egyszer féltem, szinte hallottam, mint veri szíven a bordáimat, föl a szívemig, el-el akadt a lélegzetem, látván, mekkora misztérium az igazság keresése. Végtelen hódolat, valami misztikus tisztelet fogott el, amikor a kis emelvényen ülő, a mesterre tekintettem, aki kintlődvá, léhegve, verejtékezve dobálta ide-oda a színes krétát, majd reám, majd munkájára meredve. Akárhányszor extázisban volt, látni látott, de nem tudta jelentésemet, víziói jelentkeztek, amiket meg akart rögzíteni, de sima arcomon lecsuszott a pasztell omlás hegye. Nem tudott megfogni.

Napokon át ültem az emelvényen. Elszomorodtunk mind a ketten. Sokszor két óráig is viaskodott, tusálkodott, vajdudott, de nem talált meg. A kép karaktere egyre változott. Az idegen alakok egész raja következett egymásután: voltam azon a képen tenorista, komornyik, színész, káplán, lord, löverseny-alak, volksenger, dandy, minden és mindenféle, csak én nem voltam a képen. Sok-sok alkalommal folyt már ez az ádáz verekedés egy kifejezésért, amikor egyszer leszálltam az emelvényről és megint valami új alakot láttam ottan. A mester homlokáról csurgott a verejték és szomorúan kutatva tekintett fel reám:

— Hagyjuk abba — proponáltam, megsajnálván a nagy művész vergődését. — Ne foglalkozzál most néhány hónapig ezzel a képpel, heverj ki, felejtse el, mesterem, majd meg fogsz egyszer és meglesz a kép.

És ekkor *Rippl-Rónai* hosszan rámnézett, majd egészen elváltozott hangon így szólt:

— Most, most ülj csak vissza, ülj csak vissza, — sürgetett különösen szuggesztív hangon.

Hogy mennyi időbe telt az egész, nem tudom. Nem hinném, hogy harminc másodperc kegyegett volna el az órámon, amikor megszóli a mester:

— Azt hiszem, jó uton vagyok...

Leugrottam. Csoda történt. Csak néhány vonást végezhetett e fél perc alatt és ott voltam! Én! Én, amilyen és ahogyan akkor voltam! Én, élve, kívül és bétül, én! Megrázott a művészi teremtés nagyságának pillanata és félig öntudatlanul süttogtam:

— Jóskám, hiszen ez a kép készen van! A mester karjával végigsimított homlokán és mosolyogva süttogta ugyanazon

hozzáértés középosztálya, ez a legszele-
sebb réteg pedig abhoz a bizonyos meg-
váltó szóhoz menekült, amely új jelen-
séggel szemben minden zavarunkból ki-
menteni tud. Róla is megállapították,
hogy: *örült!* Nagyszerű szó ez az *örült*.
Nem zárja ki a tehetség elismerését, de
hangsúlyozza a tiltakozást is.

Néhány napj ismeretség után egyszerre
csak rámszegezte hatalmas szemappará-
tusát, amelynek tekintetét, mint valami
harapofogót, ugyszólván fizikailag
érezte az ember és hangzatos bársony
hangjának tempós nyugalnával kijelen-
tette:

— Nem festelek le frakkban, Pisti!
Valami mást kell kitalálni... — És né-
zett, nézett és én olyasvalamit éreztem,
mintha lelkek összetalálkozásában lenne
részem. Hogy a frakkot lefricskázta ró-
lam, úgy hatott rám, mintha rendjelet
kaptam volna.

Szép májusi délelben kezdődött meg a
munka. Fejemen kissé biedermajeresen
szilizált cilindert, beburkolóztam fekete

1927 1914

Térjünk vissza a régi időkhöz,
vásároljunk órát, ékszert, ezüstöt
megint a régi

LOW SÁNDOR
kamara szállító üznet

Budapest, VIII., József-körút 81

Olesó árak! Jó árak!
Kedvező feltételek!

a hangon, mint én:

— *Tudom...* És már rendezgette is
krétáit.

Most, huszonöt év után íróasztalom fö-
lött függ ez a kép, szemben az ágyval
és ha reggel felébredek, első tekintetem
arra a fiatal urra esik, aki egy negyed-
század előtt voltam. — ugy nézek rá,
mint egy idegen emberre, hej, de sok-
féle ember voltam már azóta is! Ezt a
képet a világ minden tájékán ismerik a
művészet barátai ezer és ezer reproduk-
cióból *Fiatal ur ibolyacsoborral* címen.
Párisban, Londonban, Rómában, minde-
nyütt, ahol csak kiállították, megcsodál-
ták, mint *Rippl-Rónai* portréművészeté-
nek reprezentáns remekét.

És amikor egy reggel farkasszemet
nézek egykori önmagammal, mélabnsan
érezem át, mint herdáltam el életemet,
versben, prózában kiszolgálván a napot,
avagy inkább talán egy délelőttöt és ha
meghalok, nem marad utáman sem-
mise, senkise...

De ez a kép meg fog maradni, amíg
csak a művészet nyelvén beszélnek e vi-
lagon.

Gergely István

Ischlásnál egy pohár természetes „Ferenc
József” keserűvíz reggel éhgyomorral véve biz-
tosan előmozdítja a gyomor és a belek műkö-
dését s ennek következtében csakhamar a meg-
könnyebbülés jóleső érzése tölti el a beteget.
Az orvosi szakirodalom kimutatja, hogy a
Ferenc József víz a máj és a végbél felé irá-
nyuló véráramlásoknál, valamint aranyérvél
és prostata-bajoknál is áldásos hatást fejt ki.
Kapható gyógyszerárakban, drogériákban és
fűszerüzletekben.